

Hur reser man en sten på Dörby gravfält?

Återställning av en omkullfallen sten på Dörby gravfält 2026

L1956:1494, Mörbylånga Dörby s:1, Norra Möckleby socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län, Öland

Sandra Lundholm

Arkeologisk rapport 2026:29

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Hur reser man en sten på Dörby gravfält?

Återställning av en omkullfallen sten på Dörby gravfält 2026
L1956:1494, Mörbylånga Dörby s:1, Norra Möckleby socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län, Öland

Författare	Sandra Lundholm
Copyright	Kalmar läns museum 2026
Redaktion	Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriver-ket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Innehåll

Sammanfattning **7**
Inledning **8**
Topografi och fornlämningsmiljö **10**
Tidigare undersökningar 11
Syfte och frågeställningar **12**
Metod och genomförande **13**
Resultat **16**
Tolkning **18**
Utvärdering **19**
Referenser **20**
Tekniska och administrativa uppgifter **21**
Bilagor **22**

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

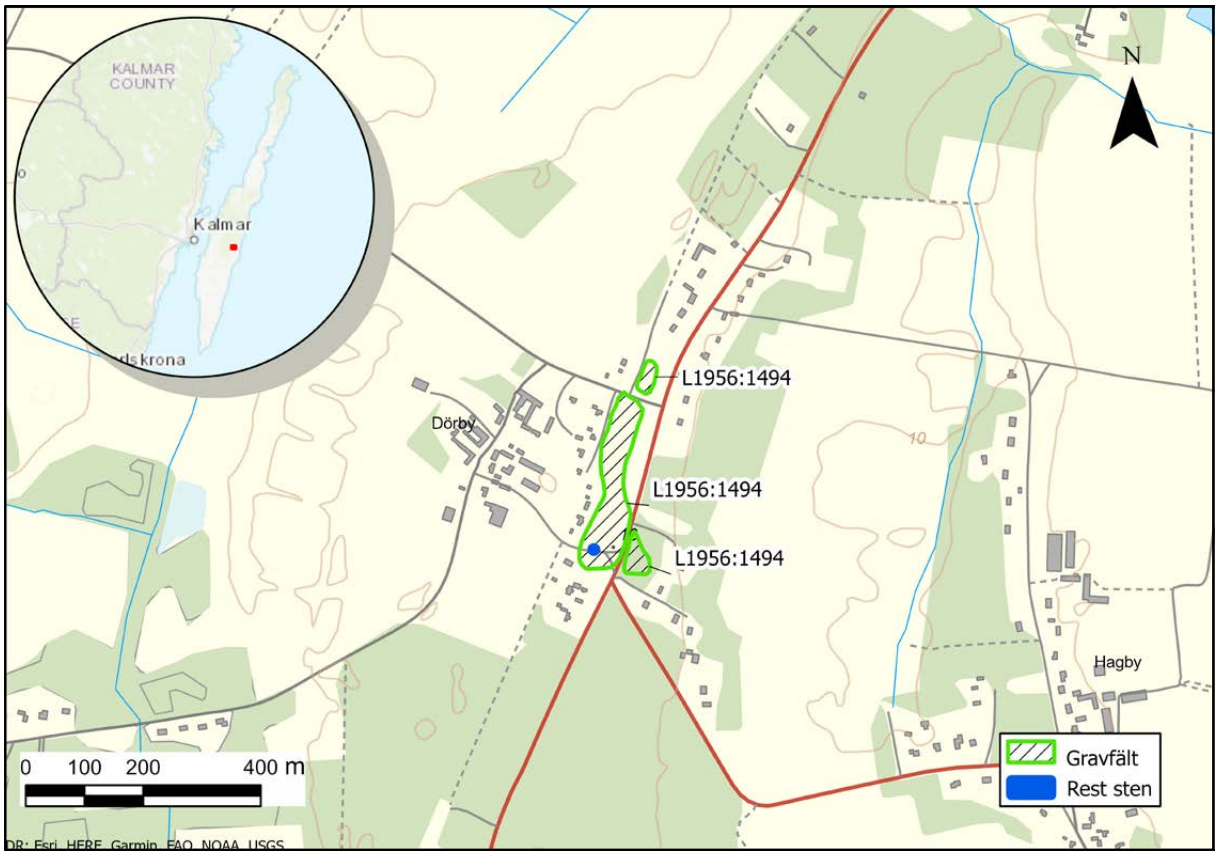
Sammanfattning

I juni 2026 genomförde Museiarkeologi Sydost, på uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län, en arkeologisk undersökning i samband med återställandet av en rest sten inom Dörby gravfält i Norra Möckleby socken på Öland. Åtgärden föranleddes av att stenen hade rubbats ur sitt ursprungliga läge efter en trafikolycka under sommaren 2025. Undersökningen omfattade den grop där den resta stenen tidigare varit placerad. Gropen dokumenterades genom handrensning, inmätning med GPS-RTK och metalldetektering av fyllningen. Inga förhistoriska fynd eller andra antikvariskt relevanta lämningar påträffades. Efter avslutad undersökning återplacerades stenen i sitt ursprungliga läge och stensättningen återställdes. Undersökningen säkerställde att återställandet kunde genomföras utan att tidigare okända lämningar påverkades samt bidrog med dokumentation som utgör ett viktigt underlag för gravfältets framtida förvaltning och forskning.

Inledning

I juni 2026 genomförde Museiarkeologi Sydost, på uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län, en arkeologisk undersökning i samband med återställandet av en rest sten inom Dörby gravfält (L1956:1494) i Norra Möckleby socken på Öland. Åtgärden föranleddes av att den resta stenen, som utgör en del av en stensättning inom gravfältet, hade rubbats ur sitt ursprungliga läge efter att ha blivit påkörd av ett fordon tillhörande Point Logistik Gota Media AB under sommaren 2025.

Den aktuella stensättningen är belägen i gravfältets södra del, omedelbart intill landsvägen norr om Norra Möckleby hembygdsgård, se figur 1). Dörby gravfält är ett omfattande järnåldersgravfält där tidigare arkeologiska undersökningar har dokumenterat flera gravanläggningar och gravfynd, vilket visar att området har ett högt kulturhistoriskt och vetenskapligt värde. I samband med återställandet bedömdes det därför nödvändigt att genomföra en arkeologisk undersökning av gropen för stenen innan den resta stenen kunde återföras till sitt ursprungliga läge.

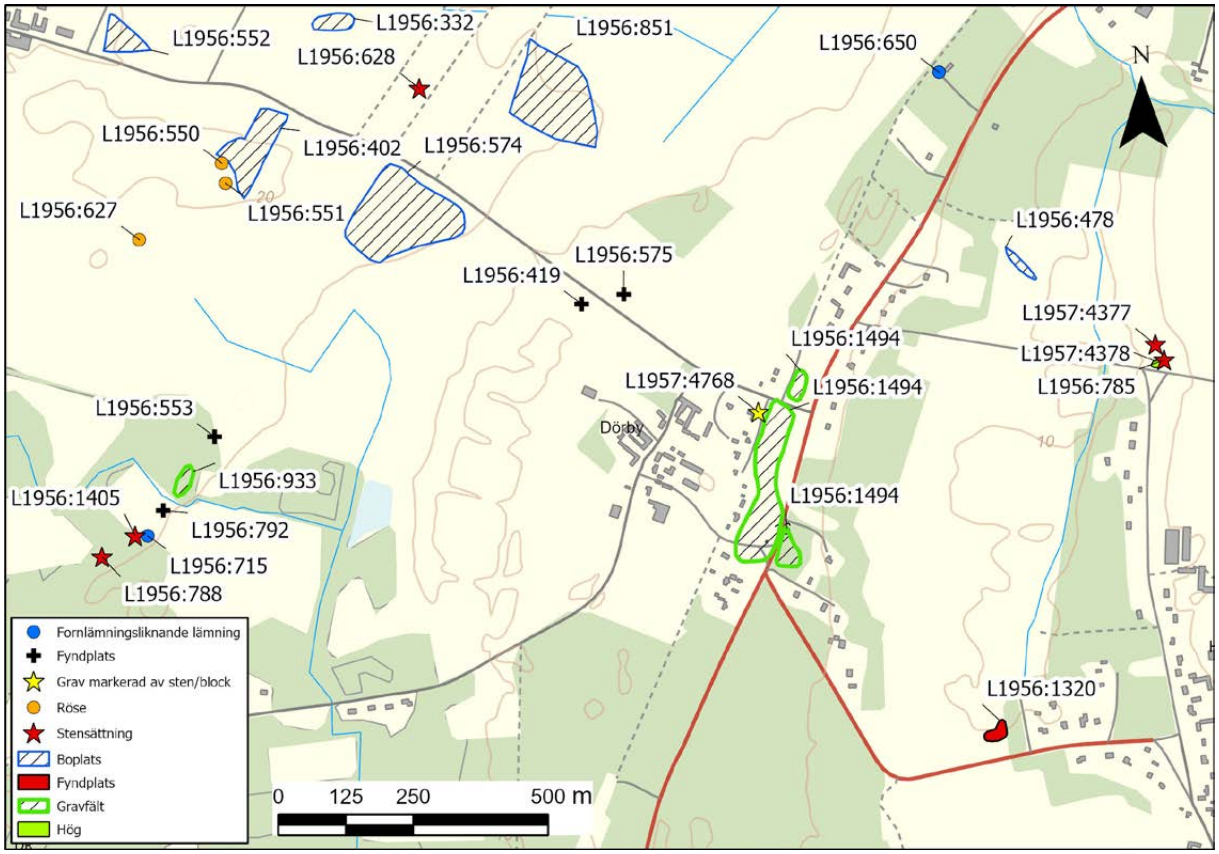
Figur 1. Översiktskarta över gravfältets placering i Dörby samt var den resta stenen stod inom gravfältet.

Kostnaderna för den arkeologiska undersökningen och återställandet reglerades genom ett försäkringsärende där Point Logistik Gota Media AB, i enlighet med Länsstyrelsens beslut, ansvarade för finansieringen av de antikvariska åtgärderna.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet är beläget i Dörby på mellersta Ölands östra sida, i ett landskap som präglas av de långsträckta strandvallar som bildades under Ancylus- och Littorinahavets olika utvecklingsfaser. Strandvallarna och de anslutande höjdpartierna erbjuder väldränerade lägen i ett annars flackt landskap och har haft stor betydelse för bebyggelse- och gravmiljöernas lokalisering under förhistorisk tid. Järnålderns boplatser och de historiska byarna anlades ofta på strandvallarna, medan gravfälten huvudsakligen lokaliserades till landborgen och dess anslutande höjdryggar. Detta bebyggelsemönster är tydligt i Dörbyområdet, där flera gravfält bildar ett sammanhängande stråk längs landborgen.

Vid Ölandsprojektets inventeringar registrerades ett flertal fyndplatser med stenåldersmaterial samt stenåldersboplatser i området kring Dörby, se figur 2. Boplatserna var främst belägna väster om landborgen (L1956:332, L1956:402, L1956:552, L1956:574, L1956:851 och L1956:1007). I samma

Figur 2. Översiktskarta med fornlämningarna i närområdet markerade. Historiska lämningar och vägmärken har tagits bort på denna karta.

område förekommer även ett flertal spridda runda stensättningar (L1956:350, L1956:551, L1956:628, L1956:785, L1956:788, L1957:4377, L1957:4378, L1957:4850, L1957:4851 och L1957:5085).

Den mest framträdande fornlämningen i närområdet är Dörby gravfält (L1958:3740), beläget omedelbart norr om Norra Möckleby hembygdsgård. Gravfältet sträcker sig omkring 400 meter längs den äldre landsvägen genom Dörby och representerar en lång kontinuitet av gravläggningar från äldre järnålder till vikingatid, cirka 500 f.Kr.–1050 e.Kr. Gravfältet omfattar totalt 77 registrerade gravanläggningar bestående av runda och rektangulära stensättningar samt ett stort antal resta stenar. Flera av gravarna är idag svåra att urskilja i terrängen eftersom de låga stensättningarna till stor del är övervuxna av gräs, medan de resta stenarna fortfarande utgör tydliga inslag i landskapsbilden.

Tidigare undersökningar

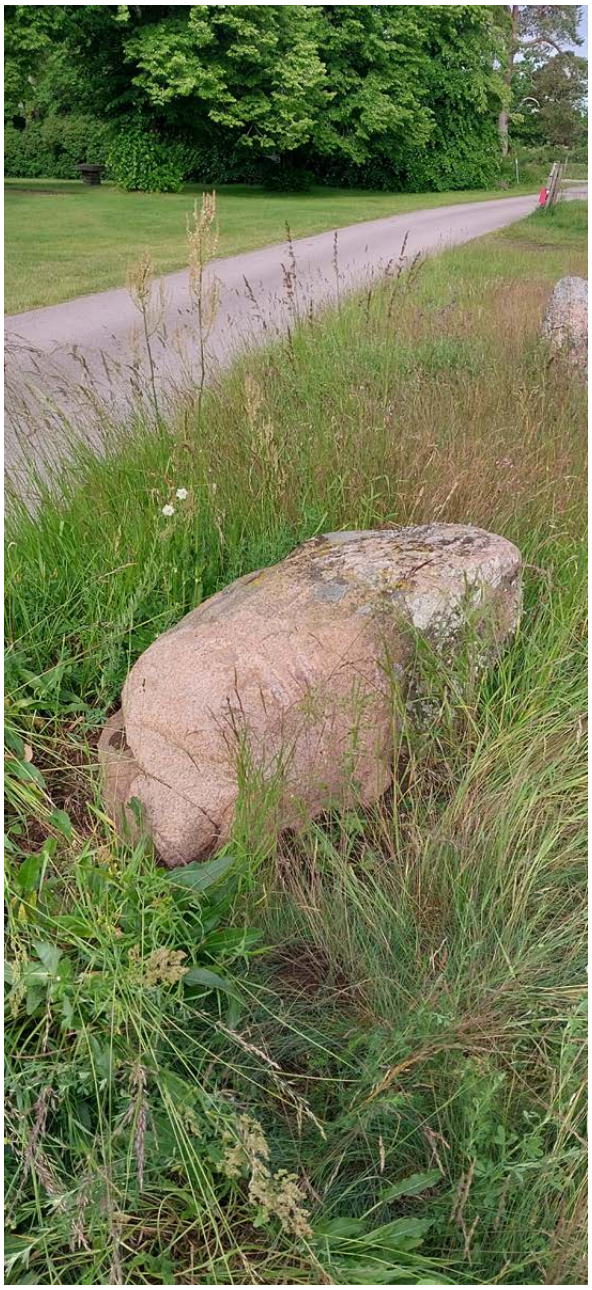
Gravfältet undersöktes delvis 1896 av Fabian Bæhrendtz. Särskilt betydelsefull var undersökningen av ett större röse i gravfältets norra del år 1896. Röset hade redan då skadats genom omfattande stenbrytning, vilket sannolikt förstört delar av gravkonstruktionen och påverkat gravens ursprungliga sammanhang. Trots detta dokumenterades rester efter minst tre skelettbegravningar tillsammans med ett rikt gravmaterial bestående av en fragmenterad sköldbuckla, fyra järnknivar, keramikkärl samt en lans- och en spjutspets som låg korslagda i rösets stenpackning. Vapnen dateras till yngre romersk järnålder, omkring 200–400 e.Kr., medan gravfältets användning sannolikt sträcker sig över en betydligt längre tidsperiod. Margareta Beskow-Sjöberg har föreslagit att de korslagda vapnen kan ha placerats i denna position av senare tiders ”stenhämtare” som ett skydd mot övernaturliga krafter (Beskow Sjöberg 1991).

Kalmar läns museum utförde en antikvarisk kontroll 1990 i samband med schaktning för en teleledning i anslutning till gravfältet, samt i området intill som hade kallats för tomtåker i äldre kartor. Schaktningen utfördes längs med vägen. Syftet med kontrollen var att uppmärksamma om några fornlämningar skulle påverkas av arbetet och i så fall ändra sträckningen så att fornlämningen inte skulle beröras. Sträckningen närmast gravfältet ändrades i förebyggande syfte så att den löpte nordväst om fastigheten Bostorp 1:10. Vid kontrollen påträffades inga fornlämningar (Rajala 2006).

Under sommaren1993 genomförde Kalmar läns museum ännu en antikvarisk kontroll i vägkanten som löper genom gravfältets sydöstra del. Anledningen var att nya kablar skulle dras i befintliga rör som dels grävdes ner genom kabelplöjning och planschaktning. Inget av antikvariskt intresse påträffades (Persson 2007).

Syfte och frågeställningar

Sommaren 2025 blev en av de resta stenarna tillhörande en stensättning på Dörby gravfält påkört av ett fordon som tillhör Point Logistik Gota Media AB. Följden blev att stenen förlorade sin markkontakt och hamnade ur position, och lade sig på sidan, se figur 3. Skadan dokumenterades av Länsstyrelsen i Kalmar som sedan gav Kalmar länsmuseum uppdraget att återställa stenen till sin rätta plats. Stenen skulle ställas tillbaka i sin ursprungliga position. Eventuella fynd skulle tas om hand och eventuellt analyseras.

Figur 3. Den resta stenen efter att den hade blivit påkörd och hamnat ur sitt läge. Sett från öster. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Metod och genomförande

För att minimera risken för ytterligare skador på den resta stenen vid återresningen användes lyftstroppar vid samtliga lyftmoment. Stropparna placerades så nära stenens tyngdpunkt som möjligt genom att stenen försiktigt lyftes och stöttades med en träregel, se figur 4 & 5. Därefter lyftes stenen med grävmaskin och flyttades åt sidan så att den ursprungliga gropen för stenen kunde friläggas fotodokumenteras, mätas in med GPS-RTK och dokumenteras på surfplatta i dokumentationssystemet IDA, se bilaga 1.

Gropen handrensades och dess fyllning undersöktes för att säkerhetsställa att inga gravrester fanns kvar. Samtliga massor från gropfyllningen metalldetekterades i syfte att identifiera eventuella metallföremål. Efter avslutad dokumentation grävdes gropen försiktigt ned något i den sterila undergrunden för att skapa ett stabilt underlag inför återresningen av stenen, se figur 6.

Därefter lyftes stenen tillbaka till sitt ursprungliga läge med hjälp av lyftstropparna. För att

Figur 4. Lyftstroppar placeras kring stenen för att kunna lyfta den på ett skonsamt och säkert sätt av grävmaskinen. Sett från norr. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Figur 5. Lyftstroppar placeras kring stenen för att kunna lyfta den på ett skonsamt och säkert sätt av grävmaskinen. Sett från sydväst. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Figur 6. Den undersökta gropen där den resta stenen stod. I botten syns orörd mark. Sett från söder. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

säkerställa stenens ursprungliga orientering och lutning jämfördes dess placering med fotografier från Google Maps tagna innan stenen rubbats. På ena sidan av stenen fanns skrapmärken som uppkommit vid påkörningen, se figur 7 & 8. Vid återplaceringen orienterades stenen så att dessa märken kom att döljas under marknivån.

Slutligen återfylldes gropen med de ursprungliga jordmassorna, vilka packades successivt kring stenen för att ge ett stabilt stöd. Överst återfördes matjord för att möjliggöra återetablering av vegetation och därmed minska ingreppets visuella påverkan på fornlämningsmiljön.

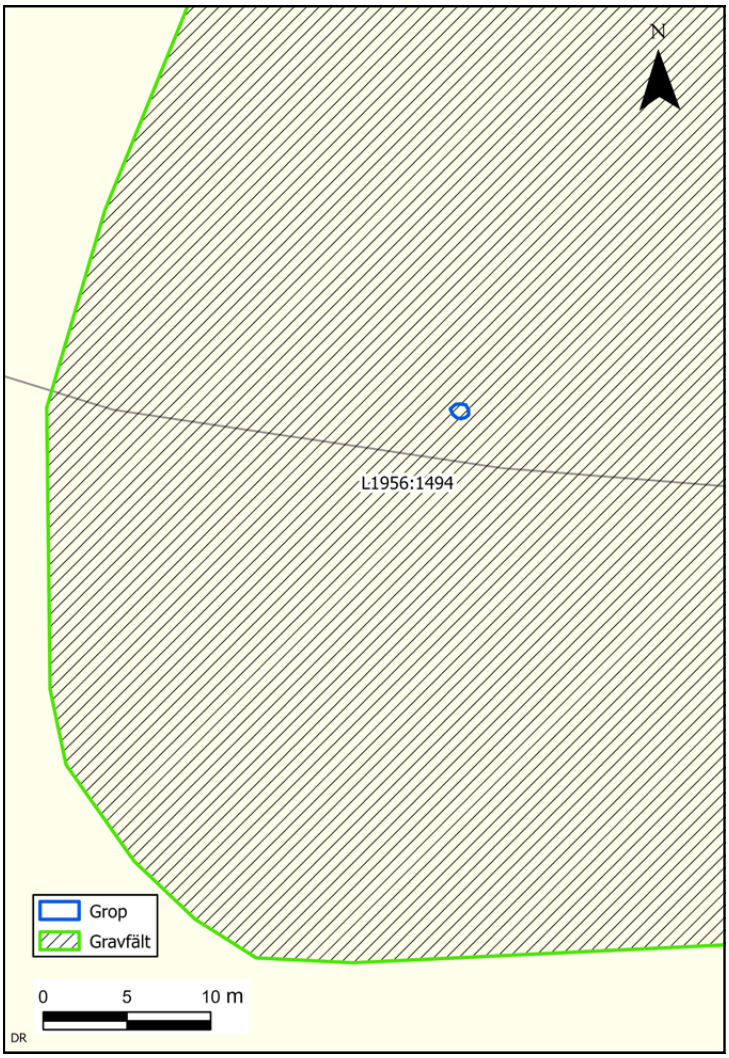
Figur 7. Stenen lyfts tillbaka till sin ursprungliga plats. På mitten av stenen syns skrapmärken från kollisionen med bilen som vita skrapmärken på stenens yta. Sett från norr. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Figur 8. Stenen placerades ner i hålet så nära hur den hade stått innan kollisionen. Sett från nordöst. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Resultat

Undersökningen omfattade enbart fyllningen i gropen där den resta stenen ursprungligen varit placerad, se figur 9. Gropen var oval och 2 x 1,7 m stor och ca 0,5 m djup, (bilaga 1). Gropen var oregelbunden i botten eftersom undersidan på den resta stenen var oregelbunden. Vid handrensning och metalldetektering framkom inga förhistoriska fynd eller andra antikvariskt relevanta lämningar. Efter avslutad undersökning kunde den resta stenen återplaceras i sitt ursprungliga läge och stensättningen återställdes därmed till sitt tidigare utseende, se figur 10 & 11.

Figur 9. Översiktskarta med inmätningen av den grop som undersöktes inom gravfältets sydvästra del.

Figur 10. Stenen efter arbetet med återställningen var klar. Sett från sydöst. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Figur 11. Stenen efter arbetet med återställningen var klar. Sett från sydväst. Foto: Sandra Lundholm, Kalmar läns museum.

Tolkning

Undersökningen visade att det inte förekom någon gravläggning eller andra antikvariskt relevanta lämningar i den undersökta gropen för den resta stenen. Detta utesluter dock inte att en gravgömma kan vara belägen i en annan del av stensättningen, eftersom resta stenar inte alltid markerar gravens exakta läge.

Den begränsade undersökningen medgav inga närmare slutsatser om stensättningens konstruktion eller gravskick. Däremot dokumenterades gropen för den resta stenen läge genom inmätning med GPS-RTK. Genom att den resta stenen återplacerades i sitt ursprungliga läge återställdes stensättningens kulturhistoriska läsbarhet och upplevelsevärde. Dokumentationen av den moderna skadan och de antikvariska åtgärder som genomfördes utgör samtidigt ett viktigt kunskapsunderlag för framtida forskning och kulturmiljöförvaltning.

Utvärdering

Arkeologisk medverkan vid återställandet av den resta stenen på gravfältet säkrade att arbetet dokumenterades enligt gängse metod och att arbetet kunde genomföras utan att tidigare okända fornlämningar skadades. Samtidigt dokumenterades den del av stensättningen som undersöktes och de åtgärder som vidtogs så att detta kan föras in i kulturmiljöregistret, vilket skapar ett viktigt underlag för framtida forskning och kulturmiljöförvaltning. Genom att den resta stenen återfördes till sitt ursprungliga läge kunde stensättningens ursprungliga form och gravfältets kulturhistoriska värden bevaras för framtiden.

Referenser

Beskow, M. 1991. *VIII Gårdby socken. I Ölands järnåldersgravfält volym II*. Riksantikvarieämbetet

Persson, C. 2007. *Kabelnedläggning i N: a Möckleby och Torslunda. RAÄ 17 och 56, N: a Möckleby och Torslunda socken, Mörbylånga kommun, Öland. Antikvarisk kontroll 1993. Rapport november 2007. Kalmar läns museum.* Nationella rapportprojektet 2007. Kalmar läns museum (RAÄ dnr 312-4722-2007).

Rajala, E. 2006. *Dörby gravfält. Bostorp 1:10 m.fl. N Möckleby sn, Mörbylånga kommun, Öland, RAÄ 17. Antikvarisk kontroll, 1990 för teleledning. Kalmar läns museum, Rapport oktober 2006.* (RAÄ dnr 321-311-2007)

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	6349-2025
Kalmar läns museums dnr:	26/0064
Projektnummer KLM:	A2625
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Kalmar
Landskap:	Öland
Kommun:	Mörbylånga kommun
Socken:	Norra Möckleby socken
Fastighet:	Mörbylånga Dörby s:1
Fornlämningsnr:	L1956:1494
X koordinat:	6277661 (N)
Y koordinat:	601550 (E)
Latitud:	56°37'55.6"N
Longitud:	16°39'19.6"E
M ö h:	16 möh
Fältarbetstid:	16/6 2026
Antal arbetsdagar:	0,5
Personal:	Sandra Lundholm
Foto, Du-nummer:	Du544
Tidsålder:	Järnålder
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Kontexttabell 23
Bilaga 2. Fotolista digitala bilder 24

Bilaga 1. Kontexttabell

Knr	Kontext	Längd (m)	Bredd (m)	Djup/höjd	Beskrivning
1	Grop	2	1,7	0,5	Grop till rest sten. Oregelbunden botten där det tydligt syntes hur stenen stått inom gravfältet.

Fotolista digitala bilder

Landskap: Öland
Socken: Norra Möckleby
Fastighet: Mörbylånga Dörby s:1

Antikvarisk undersökning 2026
DU 544

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Den resta stenen efter att den hade blivit påkörd och hamnat ur sitt läge.	Ö	2026-06-16
2	Den resta stenen efter att den hade blivit påkörd och hamnat ur sitt läge.	ÖNÖ	2026-06-16
3	Lyftstroppar placeras kring stenen för att kunna lyfta den på ett skonsamt och säkert sätt av grävmaskinen.	N	2026-06-16
4	Lyftstroppar placeras kring stenen för att kunna lyfta den på ett skonsamt och säkert sätt av grävmaskinen.	N	2026-06-16
5	Lyftstroppar placeras kring stenen för att kunna lyfta den på ett skonsamt och säkert sätt av grävmaskinen.	SV	2026-06-16
6	Stenen lyfts tillbaka till sin ursprungliga plats. På mitten av stenen syns skrapmärken från kollisionen med bilen som vita skrapmärken på stenens yta.	N	2026-06-16
7	Den undersökta gropen där den resta stenen stod. I botten syns orörd mark.	S	2026-06-16
8	Stenen placeras ner i hålet så nära hur den hade stått innan kollisionen.	NÖ	2026-06-16
9	Stenen placeras ner i hålet så nära hur den hade stått innan kollisionen.	NÖ	2026-06-16
10	Stenen efter arbetet med återställningen var klar.	SV	2026-06-16
11	Stenen efter arbetet med återställningen var klar.	S	2026-06-16

DU544_01.jpg

DU544_02.jpg

DU544_03.jpg

DU544_4.jpg

DU544_5.jpg

Du544_6.jpg

DU544_7.jpg

DU544_8.jpg

DU544_9.jpg

Du544_10.jpg

Du544_11.jpg

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se